

Näringsdepartementet

Remissammanställning: SOU 2015:66, En förvaltning som håller ihop

Remissinstanser som inte har några synpunkter på eller avstår från att lämna synpunkter på rekommendationerna och ställningstagandena i betänkandet: *Konkurrensverket, Regelrådet, Åre kommun, Konsumentverket, Säkerhetspolisen, Riksgälden och Skolinspektionen.*

Remissinstanser som tillstyrker, instämmer i, ställer sig positiva till eller har inget att invända/erinra mot rekommendationerna och ställningstagandena i betänkandet - utan att lämna några kommentarer i sakfrågor: *Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, Folkhälsomyndigheten, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Jordbruksverket, Statens tjänstepensionsverk och Trafikanalys.*

Remissinstanser som har allmänna och övergripande synpunkter: *Arbetsmiljöverket* är positivt till slutbetänkandet och dess rekommendationer. Det finns behov av en konkret handlingsplan för att driva på den gemensamma e-förvaltnings-utvecklingen i vilken bör framgå hur insatser ska ledas, styras, finansieras, användas, förvaltas och genomföras. *Arbetsgivarverket* delar i huvudsak e-delegationens målbild för e-förvaltningen. Dock behöver den särskilda förvaltnings- och ramanslagsmodell vi har i Sverige samt myndigheternas varierande storlek och resurser beaktas. *Bolagsverket* instämmer i E-delegationens slutsatser och vill särskilt framhålla betydelsen av en stärkt samordning och styrning avseende digitaliseringsfrågor inom Regeringskansliet. Samtidigt anser verket det är viktigt att de vinster som uppkommit genom E-delegationens arbetsätt, inte går förlorade. *Boverket* tillstyrker E-delegationens rekommendationer och instämmer i beskrivningen av medborgarens problem i samband med digital förvaltning. Men verket vill komplettera med följande tre förslag. För det första att en myndighet utses som får i uppdrag att samordna och leda arbetet mot en digitaliserad, sammanhållen förvaltning. Verket menar att e-

Samverkansprogrammet inte har samma förutsättningar som en myndighet att skapa tyngd och genomslagskraft i e-förvaltningsfrågor. För det andra att myndighetssamverkan på e-förvaltningsområdet utvecklas vidare till exempel genom återkommande e-förvaltningskonferenser på operativ nivå. Det är dessutom viktigt att små och medelstora myndigheter får en plats för nätverkande och inspiration. Det vore därför värdefullt med ett statligt nätverk på operativ nivå. För det tredje menar Boverket att det krävs en gemensam grund med koncerngemensamma ”byggstenar” (standardiserade funktioner) för att skapa och utveckla infrastruktur och förvaltningsgemensamma tjänster. Även om portaler kan vara bra lösningar anser Boverket att det inte är den enda framgångsrika vägen. E-tjänster som baseras på öppna och/eller standardiserade överföringsformat bör kunna nås via en eventuell portal, eller från en enskild kommun eller från en fritt utvecklad söktjänst. ”Byggstenarna”, i kombination med ett fåtal nationella målbilder, underlättar myndigheternas arbete med att utveckla tjänster i olika organisationsöverskridande processer. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* ställer sig bakom de rekommendationer och ställningstaganden som E-delegationen lämnat. Myndigheten menar det är viktigt att säkerställa att E-delegationens vägledningar även fortsättningsvis förvaltas och uppdateras. *Datainspektionen* ställer sig frågande till vad som åsyftas med E-delegationens synpunkt på att integritetsrisker vid informationshantering beror på bristande samordning mellan tryckfrihetsförordningen, yttrandefrihetsgrundlagen, personuppgiftslagen och registerförfattningar. Inspektionen menar att de olika regelverken behöver vara anpassade till varandra, men ska inte sammanblandas eller tolkas i ljuset av varandra. I sammanhanget är det också viktigt att komma ihåg att dataskyddsregleringen baseras på EU-gemensamma regler. *Finansinspektionen* ser de ställningstaganden som E-delegationen redovisar i avsnitten 2.3.1 – 2.3.6 som positiva och behövliga för att driva på e-förvaltningsutvecklingen i rätt riktning. *Försäkringskassan* ställer sig bakom E-delegationens rekommendationer och ställningstaganden men vill väcka tanken på att genomföra en konsekvensanalys av E-delegationens förslag och rekommendationer för att lägga grunden till ett möjligt omhändertagande av E-delegationens resultat. Försäkringskassan vill speciellt lyfta fram: Att den samlade informationsmängden ska ses och användas som en gemensam resurs inom offentlig sektor; att respektive registeransvarig myndighet ges i uppdrag att skapa bastjänster utifrån gemensamt prioriterade områden; att skapa långsiktiga och hållbara finansieringsmodeller; samt att kontinuerligt modernisera befintlig lagstiftning och verka för en rättsutveckling som ger bättre förutsättningar för en effektiv informationsförsörjning. Försäkringskassan nämner Aktivitetsersättning och Ekonomiskt bistånd som områden med krav på informationsutbyte.

Havs- och vattenmyndigheten ställer sig i huvudsak bakom de rekommendationer som lämnas i betänkandet. Ett genomförande av rekommendationerna hämmas, enligt myndigheten, av att det saknas en central styrning. Myndigheten anser att en närmare samordning än gängse gemensambereidningar är nödvändigt för att hantera gränsöverskridande frågor. Det måste vara tydligt i vilken riktning regeringen vill driva myndigheterna. Regeringen måste ställa krav och styra myndigheterna i en riktning som gör att e-tjänster blir förstahandsval i kontakter mellan medborgare och myndigheter.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) ställer sig positiv till delegationens rekommendationer och ställningstaganden. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* har inget att invända mot de rekommendationer och ställningstaganden som lämnas och instämmer i att de områden som delegationen uppmärksammar är viktiga. Samtidigt har IVO svårt att se hur rekommendationerna på ett avgörande sätt ska leda till en bättre e-förvaltning. I betänkandet görs en god utläggning av hur styrningen av utvecklingen av e-förvaltningen kan och bör förstärkas. Dock återkommer inte mycket av detta i rekommendationerna. IVO konstaterar också att det kommer att finnas behov av analoga kanaler som komplement till de digitala. Det är viktigt att ha med sig att det finns personer med begränsade förmågor att använda digitala verktyg. *Kammarkollegiet* delar delegationens uppfattning att det finns kvarvarande finansiella och juridiska hinder för en fortsatt stark utveckling av svensk e-förvaltning. Kollegiet stödjer därmed delegationens rekommendationer. Samtidigt konstaterar kollegiet att rekommendationerna är relativt kortfattade och relativt allmänt hållna. Det krävs fortsatt utredning eller andra initiativ för att konkretisera de olika förslagen. Kollegiets ställningstagande avgränsas därför till rekommendationernas inriktning. *Kommerskollegium* delar slutsatsen att det är viktigt med större samordnings och styrning inom offentlig sektor för att skynda på utvecklingen av e-förvaltningen. Kollegiet instämmer således i slutbetänkandes rekommendationer och ställningstaganden, med visst förtydligande när det gäller möjligheten för utländska medborgare att nyttja svenska myndigheters e-tjänster.

Kronofogdemyndigheten menar det är en oroväckande utveckling att Sverige börjar halka efter i internationella mätningar när det gäller offentliga sektorns digitalisering, vilket kräver fördjupad samverkan och stark nationell styrning för att vända. *Lantmäteriet* tillstyrker förslagen och rekommendationerna och vill poängtera vikten av att förslagen i betänkandet skyndsamt tas tillvara. *Linköpings universitet* menar att en hög grad av frivillighet, som möjliggör de förutsättningar som ett universitet har, är viktig i utvecklandet av framtidens e-förvaltning. Universitetet konstaterar att slutbetänkandet saknar konkreta förslag som berör universitet och högskolor specifikt. Universitetens behov

skapar speciella förutsättningar som gör att de inte kan behandlas på exakt samma sätt som övriga myndigheter. Universitetet framhåller att Skatteverkets stängning av SUNET från Mina Meddelanden sätter fingret på ett problem rörande användningen av Mina Meddelanden och skapandet av effektiva digitala tjänster inom högskolesektorn. Eftersom identifierings- och meddelandetjänster är av infrastrukturell karaktär och är samhällsviktiga måste dessa lösningar, enligt universitetet, hanteras på samma sätt som t.ex. infrastruktur för vägar och järnvägar, dvs. som en del av staten. *Livsmedelsverket* instämmer i delegationens synpunkter rörande behovet av samverkan, centrala inriktningsbeslut och nationell styrning. *Läkemedelsverket* instämmer i utredningens slutsatser och delar utredningens synpunkt att samverkan och samordning mellan myndigheter måste öka. Arkitektur och infrastruktur behöver samlas för att uppnå kostnadseffektivitet. *Länsstyrelsen i Kronobergs län m.fl.* (Denna länsstyrelse har inför remissvaret samrått med länsstyrelserna i Västernorrlands, Stockholms, Västra Götalands och Örebro län, samt inhämtat synpunkter från övriga länsstyrelser) menar att det krävs att infrastrukturen för bredband stärks för att uppnå att digitala tjänster ska bli förstahandsval i den offentliga sektorns kontakter med medborgare och företag. Det krävs en påtaglig ökning av medel till bredbandsutbyggnad. Dessutom anser länsstyrelsen att det i dag saknas tydlig statistik som belyser tillgång till och användning av digitala samhällstjänster för personer med olika förutsättningar. Till detta bör kartläggning och analys göras utifrån kön och deltagande i det digitala samhället. Länsstyrelsen menar också att en harmonisering mellan myndigheternas olika system bör ske. I dag använder myndigheterna ett antal olika datasystem och applikationer, vilket innebär att tjänstemännen i många fall måste registrera samma dokument i flera olika system. *Myndigheten för delaktighet* ställer sig bakom E-delegationens rekommendationer, men vill nyansera frågan om behov och förutsättningar hos dem som ska använda tjänsterna som utvecklas. Dessutom noterar myndigheten att någon funktionshinderorganisation inte finns med på remisslistan, vilket man anser vara olyckligt. *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)* anser att betänkandet tydligare borde lyft fram informationssäkerhetens betydelse som en förutsättning för en snabbare utveckling av den svenska e-förvaltningen. Den ökade koncentrationen av information och de risker på nationell nivå som kan uppstå genom utvecklingen av e-förvaltning bör analyseras närmare. MSB hänvisar till SOU 2015:23 i vilken e-förvaltning framhålls som ett område där behoven av samordning av informationssäkerhet är stora. MSB delar denna uppfattning. *Myndigheten för tillgängliga medier (MTM)* är positiv till slutbetänkandet i sin helhet och välkomnar förslaget att förstärka möjligheten till samordning mellan förvaltningar. MTM instämmer i bedömningen att

tjänster som bygger på medborgarnas behov kräver myndighetssamverkan. *Myndigheten för ungdoms- och civilsambällesfrågor (MUCF)* ställer sig positiv till de förslag och rekommendationer som lämnas i slutbetänkandet. MUCF är en liten myndighet med begränsade resurser för utvecklingsprojekt som inte ingår som en obligatorisk del i kärnverksamheten. Det är därför viktigt med nationell styrning och att regeringens roll tydliggörs för att driva e-utvecklingen. MUCF vill framhålla vikten av samordning mellan olika myndigheter i arbetet med att förenkla för användare av olika elektroniska system. Det gäller även utvecklingsarbetet med att ta fram tydlig information som användarna förstår och kan använda. *Mälardalens högskola (MDH)* (remissvar på eget initiativ) är positiv till promemorians övergripande mål och inriktning och instämmer i de positiva effekterna av en samordnad e-förvaltning. Högskolan saknar dock konkreta förslag på verktyg och ansvarsfördelning för att målen ska bli verklighet. Enligt MDH krävs en tydlig ansvarsfördelning, där regeringen ger ansvaret för måluppfyllelsen till en särskilt utpekad myndighet. Ansvaret kan ges till en redan existerande myndighet. *Naturvårdsverket* anser att de rekommendationer som syftar till att lösa ett antal samverkanshinder som motverkar e-förvaltningsmålen är bra. Verket vill understryka betydelsen av att den organisation som tar vid efter e-delegationen snabbt får en tydlig och konkret form för styrning och stöd. Det myndighetsgemensamma utvecklingsarbetet måste ha en förutsägbar struktur där några myndigheter kan behöva ha ett särskilt mandat gentemot andra. Gemensamma lösningar såsom e-arkiv och Mina meddelanden måste drivas vidare med full kraft. E-delegationens vägledningar behöver hållas uppdaterade. Vidare anser Naturvårdsverket att det är av största vikt att inte tappa användarfokus i de digitala möten som utvecklas i fortsättningen. *Pensionsmyndigheten* står bakom de bedömningar och rekommendationer som görs i betänkandet. Myndigheten anser det är viktigt att de samarbeten som utvecklats inom ramen för E-delegationen utgör utgångspunkt för fortsatt samarbete mellan myndigheter och andra aktörer. Det är därför viktigt att rekommendationerna i avsnitt 2.3 tas tillvara. Beträffande samverkan vill myndigheten också framhålla vikten av att även inkludera privata aktörer, näringsliv och organisationer i arbetet. Digitaliseringen skapar också behov av internationell samverkan. *Post- och telestyrelsen (PTS)* instämmer huvudsakligen med de slutsatser som presenteras. PTS ser det som viktigt att regeringen fortsätter sitt arbete med att undanröja ekonomiska och juridiska hinder för samverkan. Styrning och arbetsformer inom regeringskansliet måste i linje härmed vara sådana att stödjer och inte motverkar samordning mellan myndigheter. *Riksantikvarieämbetet* gör bedömningen att slutbetänkandet i allt väsentligt ger en rättvisande bild av e-förvaltningens nuläge och behov. I synnerhet instämmer myndigheten i

de slutsatser som rör styrning på strategisk nivå. Myndigheten stödjer också den nationella portföljstyrningen som metod för att förbättra samverkan. Det finns, enligt myndigheten, brist på strategisk och taktisk styrning som orsakar suboptimering. *Riksarkivet* delar delegationens bedömningar och tillstyrker de rekommendationer som lämnas. *Sjöfartsverket* har i huvudsak inget att erinra mot betänkandet. *Skatteverket* ställer sig bakom de rekommendationer och ställningstaganden som E-delegationen har lämnat. *Skogsstyrelsen* instämmer i att samverkan är en kritisk framgångsfaktor och ser gärna mer centrala inriktningsbeslut och förvaltningsövergripande styrning samtidigt som det är viktigt med avvägningen gentemot den självständighet som myndigheter har i Sverige. Myndigheten instämmer i delegationens rekommendationer till åtgärder för att lösa samverkanshinder och vill lyfta fram behov av en långsiktig hållbar finansiering för gemensamma digitala tjänster, till exempel en gemensam inlämningsfunktion för skogliga frågor. *Skogsstyrelsen* vill också betona erfarenheten att mycket kraft behöver läggas på enhetliga processer och bedömningar ”bakom” e-tjänsterna. *Socialstyrelsen* konstaterar att betänkandet innehåller resonemang på en mycket övergripande nivå och saknar konkreta förslag. Myndigheten instämmer dock i flertalet av de allmänt hållna rekommendationerna. *Socialstyrelsen* anser också det är viktigt att de resultat som E-delegationen hittills uppnått förvaltas. *Kulturrådet* ser positivt på materialet i betänkandet. Myndigheten stödjer E-delegationens arbetssätt med frivilligt deltagande av myndigheter och anser att detta arbetssätt även fortsättningsvis ska följas. *Kulturrådet* anser också att det inte ska vara ett obligatorium att ansluta sig till de tjänster/systemlösningar som erbjuds inom statsförvaltningen om myndigheten bedömer att dessa medför ökade kostnader och en minskad effektivitet. *Skolverket* tillstyrker utredningen förslag och välkomnar särskilt regeringens ambition att driva på utvecklingen av digitala tjänster med tydligare styrning på såväl strategisk, taktisk som operativ nivå samt att finansieringsmodellen för framtidens e-förvaltning ses över. *Statens servicecenter* delar e-delegationens allmänna bedömning att förutsättningarna för samverkan behöver vara goda för att utvecklingen av förvaltningsgemensamma tjänster ska utvecklas, men det övergripande perspektivet över staten som helhet saknas ofta. Det gäller många utvecklingsområden inom staten. *Statskontoret* menar att det krävs långsiktiga lösningar och uthållighet i ett utvecklingsarbete som involverar flera delar av förvaltningen. Det är också viktigt att någon har ett tydligt ansvar för att fortlöpande bedöma i vilka avseenden det är bäst att de berörda aktörerna inom stat, kommun och landsting själva är drivande i arbetet och var det krävs central styrning. För att kunna fatta väl underbyggda beslut är det, enligt *Statskontoret*, angeläget att kommande utredningar innehåller genomarbetade behovs- och

konsekvensanalyser. *Stockholms universitet* välkomnar E-delegationens rekommendationer. *Domstolsverket* menar att rekommendationerna och ställningstagandena framstår som relevanta. *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)* har utifrån myndighetens perspektiv inget att erinra mot E-delegationens slutbetänkande. *Tillväxtverket* stödjer utredningens förslag och vill särskilt lyfta upp vikten av att utgå från ett perspektiv där privatpersoners och företags behov är i fokus. Verket anser det är viktigt med fortsatt samverkan, centrala inriktningsbeslut och en nationell styrning och samordning, där inte minst frågor kring juridiska förutsättningar, finansiering samt teknik och arkitektur tas om hand. *Trafikverket* anser att utredningens förslag i stort är bra och stödjer slutbetänkandet. Generellt anser verket att frågor kring samhällssäkerhet och informationssäkerhet inte belyses i tillräcklig omfattning än ur ett integritetsperspektiv. I Trafikverkets verksamhet finns digitala gränssnitt och informationsflöden med fler aktörer än medborgare, t ex entreprenörer, järnvägsföretag och andra organisationer och myndigheter. Det perspektivet saknas i betänkandet. Dessutom menar Trafikverket att det känns som om betänkandet saknar ett övervägande om vad som i en förvaltnings hela informationsmängd kan bedömas som öppna data då hänsyn tagits till personlig integritet och sekretess. Det är dock viktigt att sträva efter att erbjuda mer öppna data efter noggrant övervägande om detta kan ha påverkan på samhälls- och informationssäkerheten. Balansen mellan effektivitet och samhälls- och informationssäkerhet bör ses över för varje verksamhetsområde. Trafikverket upplever också att e-delegationens slutbetänkande inte går i takt med utredningar som försöker möta ett nytt säkerhetspolitiskt läge, SOU 2015:23 och 2015:25, med kraftigt ökad hotbild mot Sverige och behovet av fördjupat informationssäkerhetsarbete. Trafikverket vill dessutom komplettera utgångspunkten i livshändelser så att även medborgarens behov av dagliga transporter samt trafikinformation omfattas. *Transportstyrelsen* har inga invändningar till utredningens rekommendationer, men är tveksam till tolkningen av 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen. Myndigheten arbetar med att ta fram ett e-index som ska visa hur mycket myndigheten har utvecklats inom e-förvaltningsområdet. Transportstyrelsen menar det finns goda skäl att också ta fram en metod på nationell nivå som stödjer uppföljning. Myndigheten anser också att det bör inrättas en gemensam portal för förvaltningens elektroniska tjänster. *Tullverket* ser positivt på förslagen i betänkandet men vill understryka vikten av att EU-perspektivet beaktas i det fortsatta nationella arbetet. Tullhanteringen inom EU ska harmonieras och i den EU-gemensamma lagstiftningen är grundregeln att all uppgiftslämning ska ske elektroniskt. *Umeå universitet* anser att utredningens arbete är vällovligt men universitetet saknar konkreta förslag att ta ställning till som berör universitet och högskolor.

Universitets och högskolerådet (UHR) menar att det grundläggande samverkansproblemet inte ligger i den svenska traditionen med fristående myndigheter. Det handlar snarare om hur myndigheternas uppdrag är formulerade. I stället för hårdare styrning borde regeringen, enligt myndigheten, framför allt satsa på att ta fram en konkret handlingsplan för e-förvaltningen som utgår från de samverkansprojekt som myndigheterna upplever som mest angelägna. Dessa projekt bör skrivas in i myndigheternas regleringsbrev och tilldelas resurser. Den mest framkomliga vägen är att utgå från den statsförvaltning vi har i Sverige och i stället fokusera på att skapa incitament och motiv för myndighetssamarbete. UHR ser inte att en hårdare styrning från regeringen är lösningen på problemet. *VINNOVA* anser att betänkandet hade vunnit på mer konkreta förslag som skulle behövas för att skapa en sammanhållen förvaltning. *VINNOVA* menar att den framtida modellen för e-förvaltning bör försöka hitta starkare strukturer för ledning och styrning, incitament och finansiering, spridning samt uppföljning och kontroll än vad som beskrivs i betänkandet. *Åklagarmyndigheten* tillstyrker i huvudsak rekommendationerna i betänkandet. Myndigheten framhåller att RIF-samarbetet med övriga myndigheter inom rättsväsendet tyvärr inte alltid gått framåt med den skyndsamhet som man kunnat önska eller uppnått de effekter man från början hoppades på. För att liknande myndighetssamverkan ska fungera bättre i framtiden anser *Åklagarmyndigheten* att E-delegationens rekommendationer bör ligga till grund för regeringens fortsatta arbete avseende dessa frågor.

Borås stad är i huvudsak positiv till delegationens förslag. *Falkenbergs kommun* ställer sig positiv till det arbete och de resultat som E-delegationen kommit fram till i betänkandet. *Jönköpings kommun* ställer sig bakom E-delegationens slutbetänkande. Kommunen framhåller att betänkandet är fokuserat på statliga myndigheter men det är viktigt att inte glömma att många invånare i första hand har kontakt med kommuner, landsting och regioner. Väsentliga hinder för att medborgare ska kunna kommunicera med en e-förvaltning rör kompetenshinder, kognitiva och sociala hinder, tekniska hinder samt ekonomisk och fysiska hinder. Dessa hinder får inte ignoreras när e-förvaltningen etableras. *Karlstads kommun* delar uppfattningen att det finns ett stort behov av att driva e-förvaltningsfrågorna genom ökad nationell styrning och förbättrad samordning. Kommunen tillstyrker samtliga rekommendationer och ställningstaganden och vill framhålla vikten av att kommunerna är delaktiga i nationella utvecklingsprojekt som har betydelse för kommunerna. *Kiruna kommun* stödjer de åtta rekommendationer som E-delegationen presenterar. Men utifrån kommunens perspektiv saknas en avgörande komponent, ett mycket konkret metodstöd för processororienterad verksamhetsutveckling för

kommunal verksamhet som utgår från behoven. Den kommunala verksamheten behöver ytterligare stöd i arbetet med att utveckla en effektiv e-förvaltning. Kommunen menar att det vore en stor tillgång om det fanns gemensamma bilder av hur medborgarnas behov ska tillgodoses som inte bara inkluderar tekniken utan också ett bakomliggande processorienterat arbetssätt som fungerar för kommuner. *Linköpings kommun* ställer sig bakom slutbetänkandets förslag på åtgärder. *Malmö stad* är positivt inställd till de rekommendationer som E-delegationen framför i sitt slutbetänkande men vill understryka vikten av att det framöver finns spetskompetens med beslutsmandat att tillgå.

Kommunen kräver entydig styrning med färdigpacketerade lösningar som är enkla att ansluta sig till, dvs. inte att varje huvudman själv måste införskaffa och etablera tjänster. *Malmö stad* menar att det på nationell nivå måste finnas organisatoriska lösningar för styrning och samverkan, vilket inte finns i tillräckligt stor utsträckning i dag. *Motala kommun* instämmer i E-delegationens analys och i de rekommendationer som ges i betänkandet. Kommunen anser att det är av stor vikt att hinder för samverkan mellan myndigheter undanröjs. *Skellefteå kommun* instämmer i rekommendationerna.

Stockholms stad menar att viktiga utgångspunkter bör vara att kostnadseffektivisera system samtidigt som servicen till invånare och samverkan mellan myndigheter blir bättre. Kommunen menar också att det är viktigt att i sammanhanget beakta det kommunala självstyret och de unika behov och förutsättningar som finns inom olika delar av offentlig sektor. (I kommunstyrelsens beslut hänvisas i övrigt till ett internt tjänsteutlåtande av stadsledningskontoret). I tjänsteutlåtandet framförs att minst lika viktigt som utvecklandet av e-tjänster till medborgare och företag är och bör vara den elektroniska kommunikationen mellan anställda och system över myndighetsgränserna. Dessutom får samverkan inom e-förvaltningen inte utformas på fel sätt, det krävs en aktiv förståelse att den kommunala sektorns utmaningar är kopplade till det kommunala självstyret.

Kommunen stödjer att det krävs centrala inriktningsbeslut och en nationell styrning och samordning med hänsyn taget till den svenska förvaltningsmodellen och det kommunala självstyret. Det är viktigt att samverkan byggs på frivillighet och lösningar som möjliggör återanvändning av redan gjorda investeringar. Inriktningen i rapporten "16 principer för samverkan" bör utgöra grund för arbetet på nationell nivå. För den kommunala sektorn är t.ex. gemensamma e-tjänster och verksamhetssystem knappast en rimlig och genomförbar vision, medan däremot gemensamma infrastrukturtjänster, datalager, informationsmodeller m.m. är det. Kommunen menar att det inte bara behövs en finansieringsmodell utan också en organisation för utveckling och förvaltning av gemensamma lösningar. *Stockholms stad* avslutar med

ett antal förslag på åtgärder som är viktiga: Flytta på de lätta stenarna först; ta krafttag kring frågan om semantisk interoperabilitet; glöm inte utmaningen ”administrativ information”; identifiera områden som är verksamhetsprocessoberoende och bygg gemensamma infrastrukturtjänster där det går; ställ gemensamma krav i upphandlingar samt lagstifta långsiktigt där det går och behövs för att komma ännu längre. *Täby kommun* menar det är dags att ännu tydligare inkludera kommuner och landsting i arbetet med att utveckla medborgarnära tjänster. *Älmhults kommun* menar att i det framtida arbetet med e-förvaltning bör den kommunala sektorn ingå på ett tydligare sätt. Kommunen tycker det är en god idé att kommunerna skulle kunna erbjuda kommunala servicecenter för medborgarna. Det är också så att kommunerna, till väldigt stor del, erbjuder samma tjänster och skulle kunna ha mycket att vinna på gemensam utveckling, att jämföra exempelvis med landstingsvärldens 1177.se. *Älmhults kommun* påpekar dessutom att frågan om elektronisk lagring behöver integreras med det övriga arbetet, för att skapa tjänster som blir elektroniska över hela processen. Kommunen ser det som viktigt att det arbete som bedrivits inom E-delegationen kan få en mer fast hemvist och inte ske inom ramen för tillfälliga organisationslösningar. Kommunen anser att E-delegationens webbriktlinjer är väldigt bra och användbara och menar det är viktigt att dessa fortsättningsvis hanteras av PTS på ett bra sätt.

Region Jämtland Härjedalen instämmer i E-delegationens rekommendationer och ställningstaganden och uppmanar regeringen att ta ett samlat grepp kring frågorna om förvaltningens digitalisering. *Norrbottnens läns landsting* noterar att området Hälso- och sjukvård inte omnämns närmare i betänkandet och att perspektivet saknas. Landstinget framhåller att den samverkan som sker inom Inera är ett gott exempel som bör lyftas nationellt som ett föredöme. Landstinget menar dessutom att det behövs ytterligare samordning mellan departement och myndigheter i e-förvaltningsfrågor och ser inte behov av ytterligare styrande grupperingar innan man utrett dagens läge och tydliggjort ansvar, uppdrag och avgränsningar för de befintliga aktörerna. *Stockholms läns landsting* instämmer i de slutsatser som E-delegationen presenterar för att lösa samverkans-hinder och nå de nationella målen för e-förvaltning. *Västra Götalandsregionen (VGR)* instämmer i E-delegationens rekommendationer och ställningstaganden. *Region Östergötland* ställer sig positiv till delegationens förslag och delar uppfattningen att samverkan behöver mobiliseras genom nationell styrning och samordning.

Dataföreningen i Sverige instämmer i förslagen. Enligt föreningen låter det kraftlöst att skapa ett strategiskt e-förvaltningsråd, frågorna kräver

betydligt större tyngd och långsiktighet. Föreningen menar också att bastjänster (dvs. maskingränssnitt eller API:er) mot myndigheterna måste tas fram med större energi. Dessutom anser föreningen att inte bara privatpersoner utan även företag och organisationer bör tas in i målgruppen för "En förvaltning som hänger ihop". *IT&Telekomföretagen* tillstyrker SOU:n i sin helhet men med vissa invändningar.

Organisationen anser att det inte hänt så mycket sedan E-delegationens arbete inleddes 2009. Några skäl för detta kan vara myndigheternas oförmåga att se längre än till de egna uppdraget, oklarheter i hur myndigheter ska samverka, otillräcklig politisk styrning och otillräckliga ekonomiska resurser. Dessutom beskrivs inte i betänkandet hur man tänker involvera och engagera näringslivet i det fortsatta arbetet.

Organisationen har förhoppningen att man utökar målbilden för e-förvaltningen med delar som också belyser "En enklare vardag för företagare". Organisationen påpekar också att hur det e-förvaltningsråd som regeringen har för avsikt att bilda ska fungera och drivas inte alls nämns i betänkandet, vilket medför att det återigen blir svårt att förstå rollspel och agera ur ett holistiskt perspektiv. *Dataskydd.net* (remissvar på eget initiativ) menar att E-delegationens ursprungliga direktiv ger stöd för att politikerna har tänkt sig en förändring av förvaltningens arbete som sätter individerna mer i centrum för förvaltningens arbete, och ger medborgare "möjlighet att utöva sina rättigheter".

Delegationens återkommande tema är att "förenkla för privatpersoner", men organisationen påpekar att privatpersoner är frånvarande i utredningens grundmaterial. Delegationens ledamöter har i stort sett uteslutande varit myndighetschefer. *Dataskydd.net* påtalar att ingen organisation som jobbar för individens eget intresse (t ex människorättsgrupper, intressegrupper för digitala rättigheter, konsumentskyddsgrupper, osv) har ingått i expertgrupperna.

Partipolitisk och parlamentarisk representation av medborgarnas intressen har också utgått. Mot bakgrund av att representation av ett medborgerligt och individuellt intresse konsekvent saknas i E-delegationen, ser *Dataskydd.net* inte att utredningen uppnått sin målsättning att utveckla e-förvaltningspolitiken på sådant sätt att "medborgare kan utöva sina rättigheter". Organisationen anser också att delegationen i sitt arbete inte haft fokus på att medborgarna ska förstå vilka myndigheter som involveras i ett visst beslutsfattande. Regler behöver ta sikte på att individer ska ges förutsättningar att förstå vad myndigheter faktiskt gör. Dessutom bör ett starkt skydd för de grundläggande mänskliga rättigheterna styra förvaltningspolitiken. *Dataskydd.net* ger följande rekommendationer för det fortsatta e-förvaltningsarbetet: Ställ privatpersonen i centrum; rätt att veta; en rätt att samtycka; dataminimering samt effektiva medel att utkräva ansvar.

Remissinstansernas synpunkter på specifika rekommendationer och ställningstaganden i betänkandet:

2.3.1 Digitala tjänster som förstahandsval

Delegationens rekommendation: Digitala tjänster ska, så långt det är möjligt och där det är relevant, vara förstahandsval i den offentliga sektorns kontakter med medborgare och företag. Regeringen behöver därför driva en utveckling som leder till att digitala tjänster införs som förstahandsval i offentlig sektor.

CSN delar ambitionen att vända på den nuvarande ordningen, dvs. att övergå till digitala tjänster som förstahandsval. Det finns dock medborgare i ett digitalt utanförskap. Myndigheten vill understryka vikten av att regeringen vidtar insatser som på bred front nedbringat det digitala utanförskapet. Dessutom anser myndigheten att det bör utredas vilka digitala handlingar som ett utskick kan omfatta. Det kan finnas skäl för att vissa utskick av handlingar av betungande karaktär (t.ex. återkrav) alltid ska vara pappersbaserade. Effektiviseringen av ärendehandläggningen genom utnyttjande av modern informationsteknik får inte ske på bekostnad av rättssäkerheten. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* tillstyrker rekommendationen. Myndigheten exemplifierar med en övergång till elektronisk fakturering till offentlig sektor. ESV har föreslagit ett obligatorium för att genomföra denna förändring men konstaterar att lagar och förordningar inte är tillräckligt för att realisera kostnadsbesparingarna. Regeringen behöver även fatta andra beslut såsom att myndigheterna mer systematiskt ska arbeta med nyttorealiserings. Beträffande förslaget om digitala tjänster som förstahandsval saknar ESV dessutom en beräkning av kostnaderna för staten, kommuner, landsting och företag eller andra enskilda för de lämnade rekommendationerna och ställningstagandena. *Finansinspektionen* ser det som positivt att driva utvecklingen i den rekommenderade riktningen. Att ställa om från ett analogt flöde till ett digitalt är dock förenat med betydande insatser för myndigheten. Tydliga riktlinjer, gemensamma tekniska lösningar och långsiktiga finansieringsmodeller är viktiga för omställningen. Finansinspektionen anser också att det är viktigt att ta höjd för att det finns situationer där en medborgare måste kunna kommunicera anonymt med myndigheten. *Försvarets materielverk (FMV)* har intresse av att hitta lämpliga e-tjänster mellan FMV och sina leverantörer. (FMV:s verksamhet är inte primärt

riktad till allmänheten). Ett utökat digitalt flöde med digital signering skulle innebära tidsvinster för såväl företag som myndigheter.

Kronofogdemyndigheten tillstyrker att digitala tjänster så långt det är möjligt ska vara förstahandsval i den offentliga sektorns kontakter med medborgare och företag. *Lantmäteriet* tillstyrker förslaget om att den offentliga sektorns kontakter med medborgare och företag i första hand ska basera sig på digitala tjänster. Men utvecklingen av de analoga kanalerna som kommer att finnas kvar som ”reserv” får inte eftersättas. Vid en alltför prioriterad syn på att endast utveckla den digitala kanalen kan det, enligt *Lantmäteriet*, finnas risk för att de som aktivt väljer den analoga kanalen i slutändan får sämre service. *Lantmäteriet* menar också att det i tjänsten Mina Meddelanden bör övervägas att även skapa en anslutningsmöjlighet till sådana privata aktörer som utför offentlighetsrättsliga tjänster, t.ex. friskolor, vårdföretag, m.m.

Livsmedelsverket instämmer i att digitala tjänster bör vara förstahandsval, i första hand för tjänster som kräver regelbunden kontakt mellan myndigheter och medborgare, snarare än för enstaka livshändelser.

Myndigheten för delaktighet anser att digitala lösningar ska utvecklas med utgångspunkt i människors olikheter mot bakgrund av de krav på tillgänglighet och användbarhet som finns utvecklade i standarder och andra rekommendationer. Utvecklingen måste ständigt bevakas, följas upp och utvärderas och kompletteras med analoga kanaler. Myndigheten stödjer tanken på att minska det digitala utanförskapet genom insatser för digital kompetens. Det är, enligt myndigheten, viktigt att förvaltningen av Vägledningen för webbutveckling ges kontinuitet och att det bevakas att vägledningen används i den fortsatta e-förvaltningsutvecklingen. *Myndigheten för tillgängliga medel (MTM)* ser fördelarna med digitala tjänster som förstahandsval. Men det får inte försvåra möjligheten att delta i samhället för personer med funktionsnedsättning, så inte heller för personer med låg it-kompetens. *MTM* anser det är av största vikt att det även fortsättningsvis finns analoga, eller andra tillgängliga, alternativ anpassade efter medborgarnas skiftande behov. *Naturvårdsverket* anser att det krävs samordning om de vinster som uppkommer av att använda digitala tjänster som förstahandsval ska kunna lösas ut. *Socialstyrelsen* instämmer i E-delegationens rekommendation och anser det är viktigt att den enskilda myndigheten gör en grundlig konsekvensanalys innan digitala tjänster införs som förstahandsval. *Statens servicecenter* delar delegationens bedömningar. *Trafikverket* menar att det krävs mer än det som föreslås, exempelvis borde rekommendationen även innehålla att digitala tjänster är förstahandsvalet i kommunikationen mellan myndigheter och i den interna handläggningen. *Transportstyrelsen* ser digitala tjänster som förstahandsval som ett mycket gott initiativ som även behöver belysas ur juridiskt perspektiv. *Umeå universitet* ställer sig bakom

ställningstagandet. *Upphandlingsmyndigheten* ser positivt på rekommendationen om digitala tjänster som förstahandsval. Detta mot bakgrund av att det blir obligatoriskt för leverantörer att lämna in sina anbud elektroniskt samt att det inom e-handelsområdet införs krav på e-faktura i offentlig sektor. Vidare anser upphandlingsmyndigheten att det känns betryggande att E-delegationen sett att det även finns ett digitalt utanförskap. *VINNOVA* ställer sig mycket positiv till att digitala tjänster ska utgöra ett förstahandsval. För att uppnå detta krävs tydliga krav på samordning. *VINNOVA* understryker att utvecklingen av innovativa digitala tjänster ska ske i samverkan med berörda offentliga organisationer och företag utifrån behovsstyrning med användaren i centrum. Därtill är innovationsupphandling en viktig påverkansfaktor. *Åklagarmyndigheten* instämmer i rekommendationen.

Borås stad vill att rekommendationen på sikt, likt anslutningen till Mina meddelanden, övergår till ett skullkrav. Det skulle innebära en större likställighet mellan kommunerna. *Borås stad* menar också att informationsflödet från framtidens e-tjänster helt bör förmedlas via Mina meddelanden, varpå integration till kommunernas tjänsteplattformar bör kravställas centralt. *Karlstads kommun* tillstyrker rekommendationen men det förutsätter att man från statlig nationell nivå tar ansvar för att det finns bredband i hela landet. Staten bör ta ett större ansvar för frågan än vad som sker i dag. *Kiruna kommun* menar att information och dokumentation om det pågående utvecklingsarbetet kring e-förvaltning behöver göras mer överblickbar. Kommunen anser dessutom att ansvaret för att erbjuda digitala servicecenter inte enbart bör vila på kommunen utan bör delas mellan flera offentliga aktörer. *Linköpings kommun* är positiv till att verka för att digitala tjänster blir förstahandsval i den offentliga förvaltningen. Det är viktigt att skapa målgruppsfokuserade digitala tjänster som omfattar hela ärendeprocessen. En förutsättning är att staten tar ett övergripande ansvar för att leda och samordna utvecklingen av nationella digitala tjänster. Kommunen menar att i dag lägger staten ett alldeles för stort ansvar på kommuner, regioner och landsting att skapa egna lokala och regionala digitala tjänster för att möta behoven. *Stockholms stad* delar delegationens uppfattning. *Trollhättans stad* instämmer i delegationens rekommendation. *Täby kommun* stöder rekommendationen men ett digitalt förstahandsval måste balanseras så att grupper som faktiskt inte kan använda sig av digitala hjälpmedel fortfarande har en analog möjlighet. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* instämmer i att det krävs en utveckling av digitala tjänster som utgår från medborgarnas och företagens behov. Förbundet menar dock att om regeringen driver en utveckling som fokuserar på att utveckla så många digitala tjänster som möjligt så riskerar kvantitet att komma före kvalitet. Offentlig sektor

behöver sträva efter att inte bara digitalisera tjänster till medborgare och företag, utan det bör genomsyra hela den offentliga sektorns strävan att med hjälp av digitalisering samverka, förenkla, effektivisera och skapa en mer öppen förvaltning. Förbundet föreslår därför att uttrycket ”Digitalt som förstahandsval” blir målsättningen för regeringen.

Stockholms läns landsting ser positivt på rekommendationen. *Region Östergötland* håller med delegationen om att regeringen behöver driva en utveckling som leder till att digitala tjänster införs som förstahandsval.

2.3.2 Kostnadsfri grundläggande information

Delegationens rekommendation: Regeringen behöver vidta åtgärder för att möjliggöra ett avgiftsfritt informationsutbyte mellan myndigheter. Utgångspunkten ska vara att myndigheternas samlade informationsmängder ska ses som en myndighetsgemensam resurs och att lösningen ska bidra till en effektivare förvaltning.

Arbetsgivarverket delar tankarna bakom delegationens rekommendation om att det bör möjliggöras ett avgiftsfritt informationsutbyte mellan myndigheterna. Frågan kräver djupare analys innan delegationens förslag kan genomföras. *Boverket* anser att informationsutbyten mellan myndigheter inte bör vara avgiftsbelagda eftersom dessa avgifter försvårar och ibland hindrar myndigheternas e-utveckling. *CSN* konstaterar att kostnader för informationsutlämnande riskerar att hämma en smartare digitalisering i enlighet med E-delegationens vägledning för digital samverkan. Därför vill myndigheten starkt betona vikten av att genomföra behövliga författningsförändringar för att möjliggöra att avgiftsfrihet mellan myndigheter initieras. Det är viktigt, i den mån skyddet för den personliga integriteten inte försämras, att undanröja eventuella sekretesshinder för att underlätta elektroniskt informationsutbyte. *Datainspektionen* pekar på att en grundläggande förutsättning för personuppgiftsbehandling är att personuppgifter endast får samlas in för särskilt, uttryckligt angivna och berättigade ändamål. Uppgifterna får därefter inte behandlas på ett sätt som är oförenligt med det ursprungliga ändamålet. Enligt datainspektionen är E-delegationens betraktelsesätt av personbaserad information som en för samhället gemensam resurs svårt att förena med grundläggande dataskyddsprinciper. Fokus bör i stället koncentreras på att definiera konkreta behov och ändamål för behandlingen av personuppgifter. En sådan analys är en grundläggande förutsättning för utformningen och författningsregleringen av ett eventuellt utökat informationsutbyte av personuppgifter. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* tillstyrker rekommendationerna. Som ESV ser det är anslagsfinansiering en

förutsättning för att möjliggöra ett avgiftsfritt informationsutbyte. *Havs- och vattenmyndigheten* anser det vara tillfredställande att E-delegationen föreslår ett avgiftsfritt informationsutbyte mellan myndigheter. Myndigheten menar att de författningsmässiga och finansiella hinder som i dag förhindrar vidareutnyttjande av offentliga data bör undanröjas. Alla offentliga data bör vara fria och tillgängliga för vidareutnyttjande utom de som omfattas av sekretess. Åtminstone borde en uppsättning av grundläggande information för miljöarbetet pekas ut som öppna data. Det finns i detta sammanhang skäl att överväga hur upphovsrättslagen tillämpas på sådant som produceras och tillhandahålls av statliga myndigheter. Myndigheten finner det angeläget att E-delegationens riktlinjer för vidareutnyttjande fortsätter att leva i en förvaltningsorganisation som dessutom får ett tydligare mandat i frågan. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* instämmer i delegationens analys att avgifter kan påverka effektiviteten. Liksom andra myndigheter med analys- och utvärderingsuppgifter, har även ISF behov att ta del av uppgifter från SCB och andra myndigheter som har register. *Kronofogdemyndigheten* tillstyrker att regeringen behöver vidta åtgärder för att möjliggöra ett avgiftsfritt informationsutbyte mellan myndigheter. *Lantmäteriet* ser myndigheternas möjlighet att på ett enkelt sätt få tillgång till annan myndighets grundläggande information som en självklarhet. Förslaget om avgiftsfrihet behöver omfatta alla statliga myndigheter som säljer och köper information av varandra. I förlängningen bör det, enligt *Lantmäteriet*, utredas om avgiftsfrihet kan utsträckas till att även råda i förhållandet till och mellan kommunala och landstingskommunala myndigheter, m.fl. *Linköpings universitet* vill poängtera vikten av tillgång till kostnadsfri information inom ramen för forskningen. Om mer information kan tillgängliggöras kräver en sådan utveckling att gällande regelverk kring etisk prövning följs. *Livsmedelsverket* stödjer rekommendationen och anser dessutom att det skulle innebära en stor förenkling/besparing med en harmonisering och standardisering av definitioner. *Länsstyrelsen Kronobergs län m.fl.* menar att kostnadsfri grundläggande information myndigheter emellan är en förutsättning för ett förenklat uppgiftslämnande. *Myndigheten för tillgängliga medier (MTM)* välkomnar rekommendationen. *Naturvårdsverket* menar att inom miljöområdet är tillgången till kostnadsfria informationsutbyten mellan myndigheter av stor vikt. *Pensionsmyndigheten* anser att digital samverkan förutsätter berörda aktörers krav på informationssäkerhet kan tillgodoses, dvs. att informationsöverföring kan skyddas mot oönskad förvanskning och obehörig insyn. *Riksantikvarieämbetet* menar att det också finns behov av stöd och insatser för att utveckla myndigheternas hantering av öppna data. *Sjöfartsverket* ställer sig positivt till delegationens rekommendation under förutsättning att verket kompenseras för det eventuella

avgiftsbortfall åtgärderna kan leda till. *Skatteverket* vill understryka hur viktigt avgiftsfri grundläggande information är för e-förvaltningsutvecklingen. Verket avser återkomma i denna fråga tillsammans med Bolagsverket, Lantmäteriet och Transportstyrelsen. *Skogsstyrelsen* menar att även informationsutbyte mellan myndigheter och medborgare bör vara avgiftsfritt och att den samlade informationsmängden bör ses som en resurs för hela samhället. *Socialstyrelsen* instämmer i delegationens rekommendation. Myndigheten anser dock att det finns flera större principiella frågor av juridisk- och informationssäkerhetskaraktär som måste utredas vidare innan myndigheternas samlade informationsmängder kan betraktas som en myndighetsgemensam resurs. *Socialstyrelsen* vill framhålla att det finns risk för att uppgifter som är avidentifierade och därför inte anses vara personuppgifter åter blir att betrakta som personuppgifter i de fall man lägger samman ett stort antal avidentifierade uppgifter. Genom bakvägesindentifikation kan detta då leda till att personer trots allt identifieras. Myndigheten välkomnar också en översyn av avgiftsförordningen (1992:191). *Statens servicecenter* anser att helhets- och koncernperspektivet är särskilt viktigt när det gäller avgiftsfritt informationsutbyte mellan myndigheter. *Stockholms universitet* instämmer i att en effektiv hantering av myndigheternas samlade informations- och applikationsstruktur är nödvändig och anser att fördelningen av det långsiktiga ansvaret bör tydliggöras. *Domstolsverket* ställer sig frågande till den utgångspunkt som delegationen antagit om att myndigheternas samlade informationsmängder ska ses som en myndighetsgemensam resurs. *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)* ser positivt på utgångspunkten att myndigheternas samlade informationsmängder ska ses som en myndighetsgemensam resurs. *Trafikverket* menar att inte bara informationsutbytet borde vara avgiftsfritt utan även myndigheternas nyttjande av gemensamma tjänster t ex Uppgiftslämnarservice, Mina meddelanden och svensk e-legitimation. *Transportstyrelsen* ser att det finns behov av att särskilt se över lagstiftningen som handlar om att underlätta automatiskt informationsutbyte mellan myndigheter. *Umeå universitet* menar att avgiftsfritt informationsutbyte är önskvärt men inte alltid fullt genomförbart då kostnaderna för anpassning och pålitlig leverans av data kommer att hamna på högskolorna som ofta är exportörer av information. *Upphandlingsmyndigheten* ser positivt på utredningens rekommendation. *Universitets- och högskolerådet (UHR)* anser att det är viktigt att de juridiska aspekterna beaktas vad gäller myndigheternas avgiftsfria tillgång till varandras register. Det är en stor förtroendefråga för medborgarna. Vidare leder öppna register till kostnader för testmiljöer, support och test-API och det krävs ekonomisk lösning för

att myndigheter ska kunna tillhandahålla detta. VINNOVA tillstyrker förslaget. *Åklagarmyndigheten* instämmer i rekommendationen.

Karlstads kommun anser det nödvändigt att socialnämnden i större utsträckning kan hämta information från andra myndigheter. Kommunen vill samtidigt understryka vikten av att i större utsträckning kunna utbyta information mellan olika myndigheter i kommunen. *Linköpings kommun* prioriterar området öppna data och kommunen ser mycket positivt på förslaget att vidta åtgärder för att möjliggöra avgiftsfritt informationsutbyte mellan myndigheter. Enligt kommunen krävs en samlad samordning inom området av all offentlig verksamhet i Sverige och det samordningsansvaret bör staten åta sig. Framför allt avses utveckling och förvaltning av gemensamma nationella informationsstrukturer och tekniska plattformar. *Stockholms stad* delar delegationens uppfattning. *Trollhättans stad* instämmer i delegationens rekommendation. *Täby kommun* stödjer rekommendationen. *Älmhults kommun* menar att det elektroniska informationsutbytet mellan myndigheter behöver ytterligare förenklas och förbättras. Det gäller såväl socialnämnder och bygglovshantering. *Sveriges Kommuner och Landsting instämmer i rekommendationen*. Men tyvärr ser utvecklingen i många fall ut så att det är statliga myndigheter som ska utbyta information kostnadsfritt, medan kommuner och landsting även fortsättningsvis förväntas betala för att ta del av statlig registerinformation. En finansieringsmodell bör skapas för att främja användningen av grunddata för alla offentliga aktörer. Även arbetet med att ta fram de facto-standarder kring begrepp och informationsutbyte bör omfattas av en gemensam finansieringsmodell. Förbundet föreslår ett permanent uppdrag till en aktör för att göra en kartläggning över vilka informationsmängder som ska utgöra samhällets grunddata och som ska användas brett i offentlig sektor. Aktören ska också agera informationssamordnare.

Stockholms läns landsting delar delegationens rekommendation kring fastställda principer för informationsutbyte. *Region Östergötland* delar delegationens uppfattning.

Dataföreningen i Sverige menar att avgifter inte ska få förekomma mellan myndigheter, kommuner och landsting för att ge varandra information som man är ansvarig för. Föreningen vill särskilt markera att förslagstexten borde lyda: ”ett avgiftsfritt informationsutbyte mellan myndigheter och till kommuner och landsting”.

2.3.3 Långsiktigt hållbar finansiering för gemensamma digitala tjänster

Delegationens rekommendation: En långsiktigt hållbar finansieringsmodell för utveckling, förvaltning och drift av förvaltningsgemensamma lösningar är en förutsättning för att nå regeringens mål för e-förvaltningen. Därför behöver regeringen gå vidare med att utreda finansieringsmodeller enligt de överväganden som görs i budgetpropositionen för 2015.

Arbetsmiljöverket anser det är bra att E-delegationen rekommenderar att man formaliserar hur en fördelning av ekonomisk böra för en utvecklingsinsats ska ske. Verket menar att man behöver hitta en finansiering som fungerar på både kort och lång sikt. *Arbetsgivarverket* menar att finansieringsmodellen för olika delar i e-förvaltningen kan behöva ses över. Men verket poängterar att det är av yttersta vikt att eventuella förändringar i pris- och löneomräkningen (PLO-systemet) inte sker på ett sätt som skulle kunna riskera att påverka och försvaga den arbetsgivarpolitiska delegeringen. Tanken på justeringar i systemet kräver djupgående överväganden och behöver enligt arbetsgivarverket i så fall utredas i särskild ordning. *Boverket* anser att det behöver utvecklas långsiktigt hållbara och rättvisa finansieringsmodeller för förvaltningsgemensamma lösningar och för utvecklingsinitiativ. *CSN* menar att en långsiktigt uthållig finansieringsmodell som har beslutats av regeringen och som täcker in hela kedjan av kostnadsbehov från utveckling, förvaltning och drift, är en mycket viktig möjliggörare för en accelererad digitalisering. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* menar att en långsiktigt hållbar finansiering är en förutsättning för att statsförvaltningen ska kunna nå det förvaltningspolitiska målet om en hållbar innovativ förvaltning och målen för e-förvaltningen. *ESV* anser att utgifter för gemensamma digitala tjänster i ett förvaltningsstadium bör betraktas som förvaltningsutgifter och beredas som sådana i den statliga budgetprocessen. *ESV* menar att frågan är hur dessa förvaltningsutgifter lämpligast bör finansieras och fördelas mellan berörda myndigheter och skilja på gemensamma digitala tjänster finansiering i ett utvecklingsstadium som investering respektive i ett långsiktigt förvaltningsstadium som drift. *FMV* ser positivt på att hitta former för att utveckla service i samverkan mellan myndigheter. För *FMV*:s del främst tillsammans med övriga myndigheter under Försvarsdepartementet men även exempelvis inom blåljusmyndigheterna. *Kronofogdemyndigheten* tillstyrker att regeringen behöver utreda och föreslå en långsiktigt hållbar finansieringsmodell för utveckling, förvaltning och drift av förvaltningsgemensamma lösningar. *Linköpings universitet* avstyrker förslaget att minska myndigheternas

pris- och lönekompositionsmedel för att skapa gemensamma e-tjänster. Det ger felaktiga signaler och leder till minskad acceptans för en ökad användning av digitala tjänster. ESV bör, enligt Linköpings universitet, ytterligare undersöka hur mycket olika myndigheter satsar i utvecklandet och förvaltandet av digitala tjänster. Det är dock viktigt att inte i första hand koncentrera arbetet på att minimera kostnaderna inom IT utan sträva efter ett användande som totalt sett ändrar arbetssätt och skapar möjligheter till effektivare resursutnyttjande sett på hela den statliga sektorn och inom respektive myndighet. *Livsmedelsverket* instämmer i rekommendationen och menar att det också är viktigt att stödja komplexa samband där olika myndigheter (kommuner, länsstyrelser och andra statliga myndigheter) har ansvar för olika delar av tillsynen. *Livsmedelsverket* anser att frågor kring finansiering och prissättning bör prioriteras i det fortsatta arbetet. *Länsstyrelsen i Kronobergs län m.fl.* delar delegationens rekommendation gällande långsiktig hållbar finansieringsmodell för gemensamma digitala tjänster. *Myndigheten för ungdoms- och civilsamballesfrågor (MUCF)* stödjer förslaget på en långsiktig och hållbar finansieringsmodell som regeringen bör ansvara för att ta fram. *Mälardalens högskola (MDH)* saknar konkreta förslag på långsiktigt hållbara finansieringslösningar som promemorian efterlyser. *Naturvårdsverket* anser att det finns ett stort behov av gemensamma finansieringsmodeller. När en myndighet har ansvar enligt lag eller uppdrag att lösa sin del av en myndighetsövergripande process, är det rimligt att man bidrar med de medel som krävs för att i samverkan få ihop en helhet gentemot företagare och medborgare. Det kan ibland finnas skäl att regeringen tillskjuter medel eller att en central myndighet transfererar medel. *Naturvårdsverket* önskar att den utredning som betänkandet kommenterar utgår från olika myndigheters uppdrag. *Riksarkivet* vill understryka vikten av att beslut om genomförande av insatser och åtgärder går hand i hand med nödvändiga resurser och att dessa kommer alla inblandade aktörer till del. Det är också viktigt att dessa resurser finns tilldelade redan innan arbetet påbörjas. *Skatteverket* menar att en långsiktig hållbar finansieringsmodell är mycket väsentlig. Dessutom är det absolut nödvändigt att regeringen beslutar om en finansieringsmodell för Mina meddelanden inför budgetåret 2017. *Skogsstyrelsen* anser att det är viktigt att det finns en finansieringsmodell för utveckling, förvaltning och drift. Myndigheten menar att det i detta sammanhang bör även beaktas övrigt arbete inom staten som förs för att stödja och samordna myndigheterna metodutveckling, upphandlingsprocesser och IT-kostnader. *Statens servicecenter* anser att helhets- och koncernperspektivet är särskilt viktigt när det gäller långsiktig hållbar finansiering för gemensamma tjänster. Fördelarna med olika modeller för finansiering och kostnadsfördelning behöver analyseras, och även fördelarna med inomstatliga avgifter behöver

belysas. *Statskontoret* menar att i myndighetens tidigare utvärdering av E-delegationen konstaterades att modeller för finansiering av e-förvaltningsinvesteringar som kommit att tillämpas i huvudsak fungerat väl. Däremot finns behov av att avsätta särskilda medel för prioriterade e-förvaltningsprojekt. Myndigheten anser det är bra om regeringen i dialog med berörda aktörer bestämmer sig för hur investeringar och andra kostnader ska finansieras. Statskontoret delar därför delegationens bedömning att frågan om finansieringsmodeller bör utredas vidare. *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)* vill uppmärksamma att finansieringsmodellen kan medföra risk för oproportionerlig förskjutning av arbetsbelastning och kostnader från en myndighet till en annan i samband med utlämnandet av allmänna handlingar. *Tullverket* ser det som särskilt viktigt att finansiering av utveckling i samverkan säkerställs. *Umeå universitet* anser att det givetvis är bra om regeringen avsätter resurser till olika lösningar inom digitaliseringsområdet. Resurserna bör prioriteras inom infrastrukturområdet som t ex lösningar för identifikation och signering. Universitetet har goda erfarenheter av sektorinternt samarbete där fokus på lösningarnas affärsnytta och kostnadseffektivitet blir centralt. Vidare är universitetet oroat av kostnadsbilden för Statens Servicecenter och att en tvångsanslutning inte bör vara aktuell så länge SSC inte kan visa att det inte innebär en minskad kostnad för myndigheten. Universitetet anser att det arbete om IT-kostnader som ESV just nu bedriver är viktigt. *Upphandlingsmyndigheten* är positiv till rekommendationen. *VINNOVA* anser att en klar och tydlig finansieringsmodell behöver utredas. Det är viktigt att frågan drivs i nära samverkan med flera myndigheter, och andra förvaltningar, och inte enbart genom de tidigare så kallade utvecklingsmyndigheterna. *Åklagarmyndigheten* instämmer i rekommendationen.

Linköpings kommun anser det är positivt att en långsiktigt hållbar finansieringsmodell arbetas fram. *Stockholms stad* delar delegationens uppfattning. *Trollhättans stad* instämmer i delegationens rekommendation. *Täby kommun* stöder rekommendationen. *Älmhults kommun* framhåller vikten av att hitta långsiktiga och hållbara finansieringsmodeller. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* ställer sig bakom rekommendationen. Förbundet lyfter fram en text i betänkandet som hänvisar till en tidigare SKL-rapport: "Förutsättningar för digital samverkan – insatser för att främja digitalisering och digital samverkan". I denna föreslås att delar av den digitala mjuka infrastrukturen ska finansieras av gemensamma medel. En omfördelning vid justering av generella statsbidrag lyfts fram som en modell. För statliga myndigheter kan reducering av pris- och lönekomensationen vara en lösning.

Region Jämtland Härjedalen menar att om det behövs bör staten medverka till finansiering av åtgärder som är nödvändiga för att förbättra förvaltningen. *Norbottens läns landsting* anser att finansiering av e-förvaltning i första hand ska göras gemensamt av deltagande parter och att införande av nya lösningar ska baseras på verksamheternas kostnads- och värdehemtagningskalkyler. Landstinget vill också påpeka problematiken med riktade stimulansmedel som kan inverka negativt på redan lagda planer och prioriteringar och bli kostnadsdrivande på sikt. *Västra Götalandsregionen (VGR)* understryker SKL:s förslag att finansiera prioriterade lösningar genom omfördelning vid justering av generella statsbidrag.

Dataföreningen i Sverige hänvisar till erfarenheterna av E-delegationens EIF-projekt som tog fram SSBTK-lösningen. Föreningens slutsats är att en tydligare styrning måste ske för att medel ska fördelas för utveckling liknande typer av nya maskingränssnitt/ bastjänster.

2.3.4 Förstärk förmågan att skapa juridiska förutsättningar för förvaltningsgemensam utveckling

Delegationens rekommendation: Regeringen behöver stärka sin förmåga att omhänderta och driva på nödvändiga författningsändringar för att skapa bättre förutsättningar för förvaltningsgemensam e-utveckling. Det ställer krav på samverkansförmågan hos myndigheterna under regeringen. En förutsättning för detta är att regeringen förbättrar den interdepartementala samordningen av juridiska frågor.

Arbetsgivarverket ställer sig bakom delegationens rekommendation om regeringens roll i att skapa förutsättningar för förvaltningsgemensam e-utveckling. *Boverket* anser att det krävs en tydlig styrning som för utvecklingsarbetet av den nationella e-förvaltningen vidare, eftersom frivilligheten och självständigheten i den svenska förvaltningsmodellen är ett problem. För det kommande arbetet behövs en central ”färdplan” och koncernperspektiv, där kraven på myndigheterna tydliggörs. Styrning och samverkan är centrala framgångsfaktorer för digitaliseringen. Den juridiska komplexiteten bör hanteras av regeringen med ett ”brukarperspektiv”, då krävs samordning och samsyn mellan olika departement. *CSN* menar att förtydliganden av tidigare oklara rättslägen är viktiga att följa interdepartementalt liksom bland myndigheter, för att tillvarata digitalisering som tidigare bedömdes vara juridiskt oklar. *Datainspektionen* delar delegationens uppfattning att nödvändiga författningsförändringar behöver genomdrivas för att skapa bättre förutsättningar för e-förvaltning. Det är i sammanhanget viktigt att

analysera vilka integritetsskyddande regler som påverkar uppdrag och utvecklingsprojekt så att dessa inte är oförenliga med gällande regelverk. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* kommenterar delegationens synpunkter på resultatstyrning i punkt 2.3.4. ESV menar att det är i tillämpningen av resultatstyrningen i kombination med tillämpningen av andra styrmedel som stuprören och sektoriseringen uppkommer, inte av resultatstyrningen i sig. *Finansinspektionen* instämmer i E-delegationens rekommendation men vill uppmärksamma att myndigheter även styrs av krav som följer av regelverk som fastställs inom EU. *Havs- och vattenmyndigheten* anser att antalet författningsförslag från E-delegationen med fördel hade kunnat vara flera. Att skapa bättre juridiska förutsättningar är, enligt myndigheten, angeläget och en översyn i samordnande syfte av tryckfrihetsförordningen, yttrandefrihetsgrundlagen, offentlighets- och sekretesslagen, personuppgiftslagen och registerförfattningar bör prioriteras. Myndigheten har behov av samverkan med flera myndigheter om registerinformation. I dag är denna samverkan lagreglerad i vissa fall, men i andra fall inte. En översyn behöver därför göras av vilka myndigheter som behöver åtkomst till varandras information.

Kronofogdemyndigheten

tillstyrker att regeringen behöver stärka sin förmåga att omhänderta och driva på nödvändiga författningsändringar för att skapa bättre förutsättningar för förvaltningsgemensam e-utveckling. *Livsmedelsverket* menar det är av central vikt att regeringen stärker sin förmåga att omhänderta och driva på nödvändiga författningsförändringar. Det är viktigt att det så snabbt som möjligt tas fram vägledningar från en central aktör som kan vara till hjälp för myndigheterna. *Länsstyrelsen i Kronobergs län m.fl.* anser att i frågor om e-arkiv och elektroniskt utlämnande är det nuvarande rättsläget komplext och/ eller oklart, vilket kraftigt försvårar utvecklingen av digitala lösningar. Problemet måste lösas genom lagstiftning och strategisk styrning på nationell nivå. *Skatteverket* menar att regeringskansliet är en mycket viktig aktör för att regelverket kontinuerligt utvecklas och att det i snabbare takt än i dag. Verket vill understryka att detta också kräver bättre samordning mellan flera departement. Hämmande för e-förvaltningsutvecklingen är exempelvis avsaknaden av juridiska möjligheter för privata utförare av offentlig service att använda Mina meddelanden. *Skogsstyrelsen* anser det är angeläget att författningsförändringar kan ske inom rimlig tid för att undvika förseningar i utvecklingen av e-förvaltningen. *Statens servicecenter* delar uppfattningen att regeringen behöver stärka förmågan att skapa juridiska förutsättningar för förvaltningsgemensam utveckling. Det är, enligt Statens servicecenter, regeringens ansvar att ställa upp mål för denna utveckling, att ställa krav på myndigheterna och att säkerställa att myndigheterna har de rätta förutsättningarna. På flera områden

behöver regeringens styrning och dess förväntningar på myndigheterna förbättras. *Statskontoret* delar delegationens uppfattning att de juridiska frågorna är viktiga att omhänderta inom Regeringskansliet. Utöver dessa frågor behöver regeringen förtydliga hur e-förvaltningsfrågor förhåller sig till övrig förvaltningsutveckling och med vilken prioritet e-förvaltningen ska drivas. *Tullverket* vill understryka att det är nödvändigt att det finns rättsliga förutsättningar till stöd för e-förvaltningen, så att det inte föreligger rättsliga hinder eller osäkerhet vid tillämpningen av berörda regelverk. *Åklagarmyndigheten* menar att klarare regler och tydligare juridisk styrning är något av det viktigaste för regeringen att beakta i det framtida arbetet. I stället för att låta myndigheterna själva lösa dessa frågor vore det, enligt myndigheten, önskvärt att regeringen mer aktivt tog initiativ till att avhjälpa juridiska hinder. Förslaget att bilda en interdepartemental arbetsgrupp för juridiska frågor inom Regeringskansliet är en god väg mot detta.

Falkenbergs kommun påtalar behovet av tydliga riktlinjer framöver för hur juridiska frågor ska hanteras och lösas vid regional samverkan eller generell avtalsamverkan. *Kiruna kommun* menar att även regeringens arbetsformer behöver bygga på ett behovsstyrt, processorienterat arbetssätt för att e-förvaltningen ska slå igenom i all offentlig verksamhet. *Linköpings kommun* anser det är bra att E-delegationen belyser de juridiska utmaningarna. *Stockholms stad* anser det angeläget att driva på nödvändiga författningsförändringar. *Trollhättans stad* instämmer i delegationens rekommendation.

Täby kommun menar att vad som återstår är en fortsatt anpassning av de juridiska förutsättningarna så att dessa harmonierar bättre med den tekniska utvecklingen. Kommunen finner det också anmärkningsvärt att arbetet med förändringar i lagstiftningen inte har drivits på tillräckligt. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* ställer sig bakom rekommendationen. Förbundet understryker att regeringskansliets arbetsformer måste stödja och inte motverka samordning mellan myndigheter. Författningsförändringar bör föregås av en konsekvensanalys som också omfattar kommuner och landsting

Region Jämtland Härjedalen menar att regeringens åtgärder bör inriktas på att genom lagstiftning skapa ett regelverk som ger praktiska möjligheter till utveckling, inte bara av den statliga förvaltningen, utan även av kommunerna. *Stockholms läns landsting* delar delegationens rekommendation kring behovet av att nödvändiga lagstiftningsåtgärder genomförs. *Västra Götalandsregionen (VGR)* understryker vikten av ett kontinuerligt arbete i regeringskansliet för att lösa juridiska hinder för e-förvaltning.

Dataföreningen i Sverige menar det är uppenbart att dagens modell för lagstiftningsarbete är för långsam. Föreningen föreslår skapandet av ett centralt team av jurister som arbetar med att à jour-hålla registerlagstiftning. Viktigt är också att inte departementsgränser ger byråkratiska problem eftersom många framtida lagändringar kan behöva gå över departementsgränserna.

2.3.5 Behovet av balans mellan effektivitet och integritet

Delegationens rekommendation: Det finns brister i regleringen av förutsättningarna för en effektiv e-förvaltning och ett välavvägt integritetsskydd när det gäller automatiserad behandling av uppgifter om enskilda. Det påverkar den enskildes tilltro till myndigheterna. Det är angeläget att regeringen har ett helhetsperspektiv när resultaten av tillsatta utredningar bereds.

Boverket anser att det inte enbart är juridiska frågor som kräver helhetsperspektiv och interdepartemental samordning. Det behöver också utvecklas systemlösningar som kan utnyttjas för e-tjänster, och som gäller både lokal som nationsövergripande information. Med en myndighetsgemensam samling verktyg på områden som juridik, arkitektur, informationsförsörjning, informationssäkerhet, verksamhetsarkitektur, it-arkitektur och semantik skapas förutsättningar för att olika tjänster fungerar ihop och ger flexibla utvecklingsmöjligheter. Verket håller med E-delegationens beskrivning om att offentlig sektor hittills ofta har varit fragmentarisk i sättet att utveckla e-tjänster. Men det är inte alltid möjligt för myndigheter att gå utanför sina ansvarsområden, eftersom det kräver att vissa frågor löses på övergripande nivå. *Datainspektionen* konstaterar att den offentliga verksamheten givetvis ska bedrivas så effektivt och ändamålsenligt som möjligt, men att detta inte får ske på ett sätt som sätter grundläggande integritetsskyddsmekanismer ur spel. Rätten till skydd för den personliga integriteten regleras av de ramar som uppställs i den EU-gemensamma dataskyddsregleringen och dessa ramar gäller oavsett vilket behov av effektiv förvaltning som finns. *Datainspektionen* anser att det är ett problem att dataskyddsreglerna i många lagstiftningsprocesser antingen inte beaktas alls eller att aktuell behandling av personuppgifter inte analyseras på ett sådant sätt att det är möjligt att göra en seriös avvägning mellan integritetsintrång och uppdrag. *Lantmäteriet* delar delegationens uppfattning att det är mycket angeläget att hitta rätt balans mellan regleringen för effektiv e-förvaltning och den enskildes integritetsskydd. *Livsmedelsverket* ställer sig positiv till att regeringens utredningsdirektiv leder till en bättre balans mellan effektiv förvaltning och ett gott integritetsskydd. *Naturvårdsverket* har erfarenhet av att det

finns skilda uppfattningar om vad som är känslig information. Det behövs, enligt verket, praktiska lösningar så att en myndighet kan tillgängliggöra information utan att det skadar fysiska och juridiska personer. *Statens servicecenter* delar delegationens bedömningar. *Tandvårds och läkemedelsförmånsverket (TLV)* vill understryka vikten av att juridik och teknik följs åt där det råder balans mellan rättssäkerhet, effektiv statlig verksamhet, informationssäkerhet och integritetsskydd för enskilda. Det är viktigt att sekretesslagstiftningen hänger med i utvecklingen. *Trafikverket* menar att vid en översyn bör hänsyn tas till den ökade hotbild som finns mot offentliganställda. Verket menar också att i högre grad än i dag borde e-förvaltningssatsningar kring att dela information bygga på att den enskilde själv via elektronisk väg får tillgång alla uppgifter som är lagrade. *Umeå universitet* delar utredningens bedömning att frågan påverkar individers tilltro till myndigheten. Universitet avvaktar de nya EU-reglerna inom dataskyddsområdet som aviserats till kvartal 1, 2016. *Åklagarmyndigheten* instämmer i rekommendationen.

Trollhättans stad instämmer i delegationens rekommendation. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* ställer sig bakom rekommendationen.

Region Jämtland Härjedalen menar att det framför allt är reglerna för personuppgifter som behöver anpassas till en digital hantering under säkra former. *Västra Götalandsregionen (VGR)* menar att frågan om balans mellan effektivitet och integritet är viktig i patientrelationer. En förutsättning för god, säker och kvalitativ vård är att vårdgivare har relevant information om patienten. Men tillgång till personuppgifter måste vägas mot risken att patientens integritet inte respekteras. Patienten måste ha möjlighet att spärra information och personalen bara ta del av uppgifterna om han/hon behöver uppgifterna i sitt arbete.

Dataföreningen i Sverige vill framhålla att förtroendet för det offentliga måste vara högt och att man inte får slarva med integritetsskyddet. Men om förvaltningen verkligen ska hänga ihop då måste man lätta på vissa detaljer i vissa registerlagar. Det stuprörsgärns som dagens myndighetsuppdelning innebär ska inte få hindra ett friare flöde av information än i dag mellan myndigheterna. Föreningen menar också att i de fall man ändå anser att det är alltför känsligt att låta myndigheterna utbyta information sinsemellan, kan det vara tillåtet att informationen från flera myndigheter hämtas av personen själv. Denne kan själv välja att sedan göra sammanställningar och annan vidareanvändning av informationen som denne inte anser att myndigheterna ska få göra själva. På detta sätt kan man alltså minska behovet av nya registerlagstiftningar. En förutsättning är att myndigheterna skapar maskingränssnitt (API:er,

bastjänster). Föreningen anser dessutom att distinktionen mellan direktåtkomst kontra utlämning på medium för automatiserad behandling är konstlad i dag. Det finns helt enkelt ingen principiell skillnad mellan de bägge fallen, förutom att det senare ofta tar för lång tid och är därmed olämpligt i en mängd moderna användningsfall. En kraftfull insats behövs, enligt föreningen, för att undanröja detta hinder.

2.3.6 Elektroniska underskrifter och andra formkrav

Delegationens ställningstaganden: Det behövs en ny genomgång av regler som kräver egenhändig underskrift eller fysiska original exemplar så att onödiga hinder mot elektroniska rutiner kan undanröjas.

Det finns behov av att utländska medborgare ska kunna få svensk e-legitimation eller kunna legitimera sig med en utländsk e-legitimation i svenska e-tjänster.

CSN menar att det är nödvändigt att hinder i form av formkrav i olika författningar undanröjs för att möjliggöra vissa elektroniska förfaranden. Myndigheten vill också understryka vikten av att säkerställa att elektroniskt underskrivna handlingar inte framgångsrikt kan bestridas i utländsk domstol. Oavvislighet måste kunna påvisas oberoende om den elektroniska underskriften är baserad på svensk e-legitimation eller från den 29 september 2018 godkänd utländsk e-legitimation enligt eIDAS. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* delar ställningstagandet i avsnitt 2.3.6. *E-legitimationsnämnden* ställer sig bakom E-delegationens ställningstaganden och bedömningar inom e-legitimationsområdet (avsnitten 2.3.6 och 4.2.5). *Finansinspektionen* välkomnar en genomgång av regelverket men vill rikta uppmärksamhet på att det finns formkrav på vissa typer av handlingar, vilka bestäms i regelverk som fastställts inom EU. *Försvarets materielverk (FMV)* anser att ett tydligt regelverk gällande signering skulle underlätta digital hantering och arkivering. *Havs- och vattenmyndigheten* menar att frågan om elektroniska underskrifter och andra formkrav bör lösas så snart som möjligt. *Kommerskollegium* påpekar att, som samordningsansvarig för den svenska kontaktpunkten för tjänster, är det kollegiets erfarenhet att det fortfarande är vanligt att svenska statliga och kommunala myndigheter kräver egenhändigt undertecknade ansökningar och originalhandlingar. Detta gäller trots att det är ovanligt att det i författning ställs formkrav. Det finns därför, enligt kollegiet, behov av att komplettera en översyn enligt slutbetänkandets förslag med en översyn av myndigheters formkrav som ställs *utan* något författningsstöd. *Kommerskollegium* vill även uppmärksamma att för flera av de tillstånd som omfattas av tjänstedirektivet och yrkeskvalifikationsdirektivet har myndigheterna inte utvecklat några e-tjänster. Kollegiet anser dock inte att en lösning på

problemet är att ge Skatteverket möjlighet att tilldela utländska personer samordningsnummer, så att dessa kan skaffa en svensk e-legitimation. Kravet är i stället att en ansökan som kräver underskrift, ska kunna signeras med en elektronisk signatur som uppfyller vissa krav. Det finns redan i dag skyldighet i både svensk rätt och EU-rätten för svenska myndigheter att acceptera utländska godkända signaturer. Det är därför viktigt att åtgärder vidtas så att svenska myndigheter i ökad omfattning godtar att sådana handlingar också signeras elektroniskt. *Lantmäteriet* understryker att myndigheten fortfarande har ett stort behov av att digitalisera ansökningsformen, t.ex. för stora delar inom inskrivningsverksamheten samt in bl.a. samfällighetsförenings-området. Enligt *Lantmäteriet* är det inte tillfredställande nog att enbart göra en förnyad genomgång av de regler som kräver egenhändig underskrift eller fysiska originalhandlingar. Genomgången behöver förenas med ett tydligt uppdrag att inkomma med konkreta förslag till hur de nuvarande formkraven kan inarbetas i ett digitalt tänkande. Det bör även övervägas om inte en alternativ lösning kan uppnås genom generella regler på rätt författningsnivå om att digitala lösningar ska likställas med författningsreglerade analoga formkrav. *Myndigheten för tillgängliga medier (MTM)* ställer sig positiv till förslaget men vill betona att elektroniska rutiner inte får skapa nya hinder för medborgarna. *Myndigheten för ungdoms- och civilsambällesfrågor (MUCF)* ser positivt på att delegationen förespråkar en genomgång av regelverken gällande underskrifter och autentisering. *Skogsstyrelsen* välkomnar rekommendationen om att utländska medborgare ska kunna få svensk e-legitimation eller kunna legitimera sig med utländsk e-legitimation. *Socialstyrelsen* instämmer i e-delegationens ställningstagande och anser vidare att en genomgång av reglerna bör inkludera en genomgång av när ett rättsligt krav på underskrift fyller en faktisk funktion och därför är nödvändig. *Statens servicecenter* delar delegationens bedömningar. *Stockholms universitet* anser det är av stor vikt att arbetet med elektroniska underskrifter och andra formkrav prioriteras. *Trafikverket* anser att de föreslagna åtgärderna är angelägna. Ett förändringsarbete utgående från ett tydligt uppdrag att förändra rutiner där det inte uttryckligen finns krav undertecknade dokument skulle skynda på utvecklingen. *Trafikverket* menar dessutom att gemensamma utvecklingsprojekt bör startas för att etablera former för elektroniska möjligheter att arbeta med mottagningsbevis och motsvarigheter till rekommenderade brev. *Umeå universitet* delar delegationens ställningstagande. Internationalisering är ett mycket viktigt område för universiteten. I dag används interrimspersonnummer i flera rutiner eller så delas lokala inloggnings ut. Givetvis förenklas forskningssamarbeten och studier med federerade legitimationstjänster, det mest använda är nätidentifieringstjänsten eduroam. En viktig infrastrukturfunktion är

identifiering av individer och ett nationellt system vore praktiskt och kostnadseffektivt. Universitetet menar att enklast vore om Skatteverket fick ansvaret för att tillhandahålla t.ex. BankID för myndigheterna utan transaktionskostnader. *Upphandlingsmyndigheten* ser positivt på att delegationen aktualiserar behovet av en genomgång av reglerna. Även behovet av att utländska medborgare ska kunna få svensk e-legitimation eller kunna legitimera sig med utländsk e-legitimation i svenska e-tjänster anser Upphandlingsmyndigheten vara ett viktigt ställningstagande. *Universitets- och högskolerådet (UHR)* vill betona behovet av ID-lösningar som även fungerar för utländska medborgare och där kostnaden för tjänsten inte är knuten till antalet transaktioner.

Stockholms stad ser positivt på och stödjer delegationens förslag. *Karlstads kommun* tillstyrker rekommendationerna. Kommunen anser det är av största vikt att e-legitimationsfrågan ges hög prioritet och understryker vikten av att man samtidigt belyser frågan om hur man ska lösa den praktiska hanteringen för befullmäktigat ombud samt för legala företrädare som förvaltare och gode män. *Trollhättans stad* instämmer i delegationens rekommendation. *Älmhults kommun* anser att frågan om elektroniska signaturer behöver lösas på ett bra sätt. Det fungerar inte att som i dag behöva ha olika slags användarkonto- och behörighetssystem för enskilda e-tjänster. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* ställer sig bakom rekommendationen. I sammanhanget vill förbundet initiera en överläggning med regeringen kring följande brister i svensk e-legitimation: Uppdraget för e-legitimationsnämnden behöver utökas så att det också omfattar den privata sektorn; tillgänglighet till e-legitimation behöver säkerställas genom att snarast möjligt erbjuda statligt utfärdade certifikat som är gratis att verifiera samt erbjuda en statlig utfärdad e-legitimationslösning; frågan om hur svensk e-legitimation kan utvecklas för att effektivt användas som e-legitimation i tjänsten behöver lyftas.

Dataföreningen i Sverige håller med om att reglerna om egenhändig underskrift och fysiska original exemplar behöver reformeras. Insatserna kan behöva en prioriteringsordning så att inte mycket tid och pengar läggs på mycket sällsynta ärendetyper.

2.3.7 Informationsutbyte vid försörjningsstöd

Delegationens ställningstagande: Det finns kvarvarande utmaningar för elektroniskt informationsutbyte mellan socialnämnder och andra myndigheter vid handläggning av ärenden avseende försörjningsstöd. Det medför att ärenden delvis måste handläggas manuellt.

CSN hänvisar till en beräkning av SKL som indikerar att handläggarna av ekonomiskt bistånd årligen sparar motsvarande 450 miljoner kronor i arbetstid tack vare den sammansatta bastjänsten SSBTEK. Det visar, enligt CSN, vilken potential liknande insatser har och understryker viken av att regeringen skapar förutsättningar för och stimulerar sådana insatser. *Socialstyrelsen* instämmer med delegationens ställningstagande. När det gäller möjlighet till utökad elektronisk information från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Migrationsverket och Kronofogden ställer sig *Socialstyrelsen* positiv till detta. *Socialstyrelsen* ser också positivt på förslaget om direktåtkomst till fler uppgifter hos Arbetsförmedlingen (SOU 2015:44).

Trollhättans stad anser att ett fortsatt arbete måste ske för att undanröja kvarvarande utmaningar och minimera manuellt arbete. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* ställer sig bakom rekommendationen. Förbundet menar att det nu är av största vikt att skyndsamt göra författningsöversyner både för att möjliggöra informationsutbyte mellan socialnämnder för att utröna om en person redan får ekonomiskt bistånd i en annan kommun och för att utöka antalet uppgiftslämnare. Förbundet föreslår dessutom att det tillsätts en utredning som går igenom erfarenheterna från projektet rörande lösningen för att förse kommunernas socialnämnder med kontrolluppgifter från myndigheter och a-kassor. Eftersom detta projekt anses mycket lyckat kan en kartläggning vara till nytta för kommande samverkan mellan statliga myndigheter och kommuner, kring t.ex. livssituationer.

Dataföreningen i Sverige håller med om att det finns problem kvar som måste lösas. Den lagstiftning som ligger till grund för informationsutbytet i detta fall är alldeles för detaljreglerande. Föreningens slutsats är att lagstiftning inte borde var så extremt detaljerad. Dessutom håller föreningen med om att det behövs information om en persons förehavande i en annan kommun.

2.3.8 Utökad elektroniskt utbyte i processen för bygglov och planhantering

Delegationens rekommendation: Onödiga hinder i författningsregleringen mot elektronisk hantering av bygglov och planhantering vid informationsutbyte mellan kommuner och länsstyrelser behöver undanröjas.

Länsstyrelsen i Kronobergs län m.fl. framhåller att en slutsats av projektet "Sammanhållet bygglov" var att det ansågs svårt att göra bygglovansökningsförfarandet helt digitalt utifrån PBL:s krav och

bestämmelser. Länsstyrelsen tillstyrker därför särskilt rekommendationen i 2.3.8 om att onödiga hinder i författningsregleringen bör undanröjas. *Trafikverket* anser att det bör förtydligas att mottagande parter bara har rätt att vägra acceptera elektroniska handlingar om det finns ett uttryckligt krav på att handlingen ska vara pappersbaserad. Dessutom menar verket att kravet på arkiveringsbarhet bör omformuleras så att inlämnade uppgifter ska vara i ett format som myndigheten kan arkivera eller konvertera till ett format som överensstämmer med Riksarkivets föreskrifter. Slutligen anser Trafikverket att ett krav på funktionalitet för myndigheternas e-tjänster eller ärendemottagning bör vara att konverterade bilagor i godkända format kan signeras med e-signatur.

Karlstads kommun delar uppfattningen att PBL samt plan- och byggförordningen behöver ses över så att formuleringar som begränsande för utvecklingen av digitala tjänster tas bort. *Trollhättans stad* instämmer men anser att det är viktigt att en dialog förs kring format och överförande av information och hur lagring digitalt sker på ett rättssäkert sätt och har en gemensam standard. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* ställer sig bakom rekommendationen.

3. Analys av sekretess vid outsourcing

CSN delar i allt väsentligt de bedömningar som E-delegationen gjort i fråga om sekretess vid användning av outsourcing. Den oklarhet som råder gällande de rättsliga förutsättningarna vid outsourcing är enligt CSN:s mening inte av försumbar karaktär. Myndigheten anser därför, oavsett vilken betydelse outsourcing har för utvecklingen av e-förvaltningen, att regelverket kring denna fråga bör förtydligas. *Datainspektionen* delar inte E-delegationens uppfattning att behovet av författningsförändringar gällande outsourcing som innefattar sekretessregerade uppgifter, inte är så stort att ett sådant arbete bör initieras. Inspektionen anser att den förstudie som genomförts av delegationen visar att det finns ett tydligt behov av översyn av berörd lagstiftning. Det är viktigt att det finns tydliga regler för hur uppgifter får röjas för tjänsteleverantörer, vilket ansvar som myndigheten har, om handlingen ska anses utlämnad och vilket ansvar som åligger tjänsteleverantören. Att tänja på tillämpningen av reglerna för att anpassa dessa efter en verklighet som de inte tillskapats för bidrar till en urholkning av det viktiga integritetsskydd som sekretessregleringen utgör. *Datainspektionen* delar inte heller E-delegationens bedömning att ett antal straffbestämmelser kan vara relevanta för personal hos tjänsteleverantören. Myndigheten anser att det är angeläget att regelverken utreds och att nödvändiga författningsändringar föreslås, så att det blir tydligt under vilka förutsättningar sekretessbelagt material

kan röjas för en tjänsteleverantör. Det är även viktigt att utreda ett eventuellt straffansvar för anställda hos tjänsteleverantören. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* menar att det på sikt skulle vara önskvärt att förtydliga regelverket om sekretess vid utlämnande av uppgifter vid outsourcing. *Livsmedelsverket* instämmer i att myndigheter behöver vägledning i frågor om sekretess vid outsourcing. Verket ställer sig dock tveksamt till vissa av de tolkningar som e-delegationen gör gällande delar av sekretesslagstiftningen. I anslutning till avsnitt 3.2 om röjandebegreppet vill *Livsmedelsverket* lyfta att det är ett röjande av uppgift att lämna ut en allmän handling. Huruvida någon är straffrättsligt ansvarig för röjandet är en annan fråga. Angående delegationens synpunkter i avsnitt 3.3 om nödvändigt utlämnande, finner inte *Livsmedelsverket* stöd i förarbeten eller praxis för den tolkning som delegationen gör. Verket instämmer i bedömningen, i avsnitt 3.4, att rättsläget är oklart i vissa fall. Det är därför av största vikt att experter på området får utreda frågorna vidare. *Läkemedelsverket* anser att de juridiska problemen kring outsourcing av vissa tjänster måste lösas långsiktigt och regelverket behöver förtydligas. *Länsstyrelsen i Kronobergs län m.fl.* menar att lagstiftaren behöver aktivt och genom lagstiftning klargöra rättsläget beträffande offentlighet och sekretess vid outsourcing av digital informationshantering. Länsstyrelsen anser att bildandet av Statens servicecenter är ett steg i rätt riktning gällande framtagande av en mellanarkivslösning för e-arkiv för hela staten. Länsstyrelsen efterfrågar också en reglering som tydligare främjar och underlättar elektroniskt utlämnande för myndigheter, särskilt beträffande utlämnande enligt offentlighetsprincipen. *Naturvårdsverket* anser att arbetet med att förtydliga regelverket bör påbörjas snarast i syfte att förenkla förfarandet vid utlämnande av uppgifter till en tjänsteleverantör. *Post- och telestyrelsen (PTS)* har svårt att se att de behov av författningsförändringar som E-delegationen uppmärksammat uppstår först på sikt. Det vore olämpligt att bygga den framtida e-förvaltningen på långtgående tolkningar av befintliga regelverk som inte har prövats av relevanta aktörer. *Sjöfartsverket* ser det som önskvärt att vidare utreda huruvida frågan om offentlighets- och sekretesslagstiftningen kan förtydligas för att undvika risker för framtida felbedömningar och en disparat tillämpning. *Socialstyrelsen* ser behov av ytterligare vägledning i frågan om sekretess vid outsourcing. Myndigheten ställer sig tveksam till utredningens bedömning av att det i nuläget inte behövs författningsreglering på området. *Trafikverket* menar att området är i behov av förtydliganden, den osäkerhet som råder just nu gör det olämpligt att genomföra förändringar. Arbetet med att tolka hur myndigheter får agera samt förändringar där myndigheterna lägger ut hantering av känslig information bör bromsas tills ett stabilare läge har uppnåtts. *Transportstyrelsen* är tveksam till delegationens resonemang

som rör sekretess vid outsourcing. Myndigheten menar att utredningen gör en utvidgad tolkning av vad JO och förarbetsuttalanden ger stöd för när det gäller 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen.

Upphandlingsmyndigheten anser att det finns skäl att göra en fördjupad bedömning avseende sekretess vid outsourcing. Detta inte minst eftersom frågan är av stor vikt för upphandlande myndigheters möjligheter att outsourca verksamhet.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ställer sig bakom betänkandets skrivningar med undantaget att regelverket för att förenkla förfarandet vid utlämnandet av uppgifter till en tjänsteleverantör och i vilken mån sekretess utgör ett hinder för outsourcing bör förtydligas skyndsamt och inte på sikt. *Region Östergötland* ser, utifrån JO:s beslut, ett stort behov av förtydligande av gällande regelverk.

Dataföreningen i Sverige menar att myndigheter har använt outsourcing ända sedan datorns barndom så egentligen borde praxis vara grundad i dag, men icke desto mindre kan E-delegationens förslag säkert förtydliga.

4. E-delegationens uppdrag och erfarenheter

4.1 E-delegationens arbetsätt

Trafikverket anser att E-delegationens vägledningar och rekommendationer borde beaktas i högre utsträckning. Dessutom menar *Trafikverket* att ett arkitekturråd borde komplettera den mer övergripande portföljstyrningen.

4.2.2 Behovsdriven utveckling

Angående Behovsdriven utveckling (4.2.2) menar *CSN* det är viktigt att samarbetet för att utveckla prioriterade livshändelser även innefattar myndigheternas sakdepartement i lämplig grad. Helhetssyn och samsyn över departementsgränserna krävs för att skapa viktiga gemensamma förutsättningar för att förbättra processerna. *Havs- och vattenmyndigheten* instämmer i att utgångspunkten i det fortsatta arbetet bör vara medborgarnas och företagarnas behov. Även *Åklagarmyndigheten* instämmer i denna utgångspunkt. Dessutom menar myndigheten att vikten av nyttorealiserings förtjänas att framhålla. *Malmö stad* menar att samverkan och styrning utifrån ett serviceperspektiv är en viktig utgångspunkt.

4.2.3 Samordning av stöd till förvaltningsgemensamma utvecklingsinsatser

Havs- och vattenmyndigheten ser det inte som angeläget att alla myndigheter är obligatoriskt anslutna till "Mina meddelanden". Tjänsten

är mest funktionell för myndigheter med stor ärendehantering. Krav på e-faktura till myndigheter ser Havs- och vattenmyndigheten positivt på.

4.2.5 E-legitimationer

Trafikverket anser att den svenska modellen för e-legitimationer borde förändras då det finns ett behov av alternativ till bankernas e-legitimationer.

4.2.11 Informationssäkerhet

Läkemedelsverket menar att arbetet med informationssäkerhet måste samordnas och integreras med övrigt arbete inom området e-förvaltning.

4.2.12 Behovet av kompetens inom e-förvaltningsområdet

Läkemedelsverket påtalar att frågor kring utveckling av e-förvaltning är komplexa och i dag måste varje myndighet upprätthålla egen kompetens på området. Ökad samordning och utbyte mellan myndigheter skulle kunna underlätta och vara kostnadsbesparande för den enskilda myndigheten. *Stockholms universitet* ifrågasätter om inte en av de mest framträdande orsakerna till att Sveriges position som föregångsland inom e-förvaltningen försämrats är att nödvändig tvärdisciplinär teknisk/juridisk kompetens saknas. Avsaknad av tvärdisciplinär kompetens har stor betydelse för hur e-förvaltningen specificeras, upphandlas och implementeras. Universitetet anser att de problem som nu är aktuella endast kan lösas långsiktigt genom konsekvent kompetensuppbyggnad i skärningspunkten juridik, IT och systemutveckling.

Falkenbergs kommun vill särskilt poängtera behovet av ökad fokus på digital delaktighet, genom exempelvis insatser för att öka digital kompetens samt ge faktiska förutsättningar att använda digitala tjänster. *Kiruna kommun* ser ett fortsatt stort behov av kompetensutveckling inom alla de områden som berör arbetet med e-förvaltning på kommunal nivå.

Del 2 i betänkandet: Ett forskarperspektiv om e-förvaltnings-utveckling

Skogsstyrelsen instämmer i forskningens mening att behov finns av åtgärder i linje med E-delegationens rekommendationer. Styrelsen menar att det är viktigt att fortlöpande ha kontakt med forskningen. *VINNOVA* välkomnar denna bilaga som ger en bra översikt av området från forskarsynpunkt. *Åklagarmyndigheten* delar den bild som tecknas av den historiska utvecklingen av e-tjänster i Sverige.

8. Problem i en fragmenterad förvaltning

Stockholms universitet anser att ett konkret förslag om hur myndighetskontakten ska te sig utifrån medborgarens perspektiv och hur myndighetskontakten ska bli enhetlig bör tas fram. Det borde finnas en enda ingång, eller något slags struktur eller navigation, till alla de medborgartjänster som tillhandahålls av olika myndigheter. *Trafikverket* anser att en nyckelfråga i detta sammanhang är vilken aktör som har huvudansvar då flera myndigheter/aktörer berörs. Verket vill poängtera behovet av att i sådana sammanhang peka ut tydliga uppdrag till någon aktör för koordinering/samordning. *Åklagarmyndigheten* vill lyfta fram att det är viktigt att framtida utveckling fokuserar på enskildas behov. Risken är annars att nyttoperspektivet tappas bort.

8.1.7 Redundansproblemet

Datainspektionen påpekar att det i betänkandet redovisas tankegångar innebärande att myndigheter under regeringen utgör samma rättssubjekt som kan liknas vid en koncern. Inspektionen vill i sammanhanget erinra om att såväl reglerna om dataskydd som sekretess har ett annat synsätt som utgångspunkt. Till exempel kan olika myndigheter inte anses vara en och samma personuppgiftsansvarig.

8.2.1 Informationsproblemet

Myndigheten för delaktighet vill understryka behovet av att rätt information ges till användarna av de offentliga tjänsterna och vill i sammanhanget hänvisa till FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

9. Sveriges e-förvaltningsutveckling i relation till omvärlden

9.2.3 Rekommendationer

Universitets- och högskolerådet anser att det är ett bra förslag att regeringen tar steget från strategi till handlingsplan, under förutsättning att handlingsplanen utgår från de samverkansprojekt som myndigheterna själva upplever som mest angelägna.

10. Förutsättningar för att nå målet enklare, öppnare och effektivare förvaltning

Länsstyrelsen i Kronobergs län m.fl. tillstyrker de rekommendationer om tydligare styrning som lämnas i framför allt avsnitt 10.

Skellefteå kommun anser att styrningen som behandlas i kapitel 10 behöver stärkas och att både nationell, region och lokal nivå måste finnas med. Det finns inga resurser i kommunerna att klara verksamheten utan standardisering och samverkan.